

ศิลปะของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

บางครั้งการวาดของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาก็เป็นไปทำนองเดียวกันกับการวาดภาพของเด็กปกติที่มีอายุสมองเท่ากัน โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ภาพวาดของเด็กพวกนี้มักไม่ได้สัดส่วนไม่มีรายละเอียด มักวาดภาพเหมือน ๆ กันซ้ำ ๆ กัน และชอบวาดภาพเล็ก ๆ บนกระดาษแผ่นใหญ่ ภาพที่ปรากฏจึงมักขาดสมดุล ตัวอย่างเช่น การวาดรูปคน เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีวาดแขนยาวมากหรือสั้นมากเกินไป การใช้สีก็ไม่เหมาะสมกับภาพที่วาด เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโตขึ้นจะสามารถออกแบบได้ดี

พัฒนาการของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาก็เป็นไปอย่างเชื่องช้ากว่าเด็กปกติ ในการวาดภาพเด็กพวกนี้มักไม่คำนึงถึงการเคลื่อนไหว เด็กผู้หญิงมักจะวาดรูปที่มีขนาดเล็กกว่าเด็กผู้ชาย และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทั้งหญิงและชายมักวาดรูปผู้ชายเล็กกว่าผู้หญิง และชอบวาดรูปเพศเดียวกับตัวเอง ให้ใหญ่กว่าด้วย นอกจากนี้ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามักต้องการกระตุ้น หรือแรงจูงใจในการวาดภาพและมักแสดงให้เห็นถึงความด้อยในการแสดงความคิด และความคล่องในการใช้มือ

ความสัมพันธ์กันระหว่างกิจกรรมศิลปะความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก

พัฒนาการของกล้ามเนื้อระยะแรกยังไม่เจริญเต็มที่ กล้ามเนื้อยังอ่อน ยังติดกับกระดูกไม่แน่นการประสานงานระหว่างมือกับตายังไม่ดี จึงควรจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กโดยมีอุปกรณ์ให้เด็กได้ฝึกวาดหรือเขียนโดยใช้ดินสอหรือกระดาษขนาดใหญ่และแม้ว่าเด็กจะโตขึ้นเมื่ออายุ 5-6 ปีแล้วแต่มือยังไม่แข็งแรงพอ กระดูกข้อมือยังอ่อน ควรที่จะจัดกิจกรรมที่สามารถฝึกความแข็งแรงของมือต่อไป ซึ่งได้แก่ การเล่นเกม การต่อแท่งไม้เป็นรูปทรงต่างๆ การระบายสีด้วยนิ้วมือโดยใช้มือทั้งสองละเลงสีสีบนกระดาษ การปั้นดินเหนียว หรือดินน้ำมัน การใส่หรือถอดเครื่องเล่นต่างๆ หรือแม้แต่การหยิบก้อนกรวด เมล็ดพืชก็ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อได้จะเห็นว่ากิจกรรมศิลปะ กับความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กจะมีความสัมพันธ์กันในลักษณะส่งผลซึ่งกันและกันคือเมื่อเด็กมีความสามารถในการทำศิลปะได้เป็นอย่างดีแสดงว่าเด็กมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กดีตามไปด้วย ซึ่งการพัฒนานี้จะเป็นไปตามแบบเฉพาะๆ เป็นระยะๆ

บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมและการสอนกิจกรรมศิลปะ

การสอนกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กควรเน้นที่กระบวนการ (Process) มากกว่าผลผลิต (Product) คือช่วงเวลาที่ได้วาด ได้เขียน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นพูดคุยกันหรือคิดวิธีการใหม่ ได้มีความสุข สนุกสนาน มีความสำคัญมากกว่าผลงานที่ผู้ใหญ่คาดหวังว่าจะต้องสวยงามเรียบร้อย และถูกต้องตามแบบอย่าง เพราะการสร้างสรรค์งานศิลปะของเด็กมักเป็นกาลองผิดลองถูกและแก้หาอยู่ตลอดเวลาจนกระทั่งงานสำเร็จซึ่งการแก้ปัญหานั้น อาจจะถูกหรือผิดบ้างแต่ด้วยความสามารถในการสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวเด็กจะช่วยให้อายุเด็กค่อยๆ พัฒนางานของเขาได้สำเร็จไปด้วยดี (ชันรงค์ เจริญพานิชกุล, 2531)

ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมทางศิลปะ มีดังนี้ (สัตธา สาขาเชื้อ 2541)

- 1) ควรแนะนำหรือจัดหาวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้มากที่สุด
- 2) ให้อิสระแก่เด็กในการคิดประดิษฐ์สิ่งต่างๆ
- 3) แสดงความชื่นชมและยอมรับในผลงานของเด็กโดยไม่มุ่งที่ความสวยงามแต่เพียงอย่างเดียว
- 4) การเลือกวัสดุต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของเด็กก่อนเสมอ
- 5) จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอสำหรับเด็ก
- 6) เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
- 7) ควรสนทนาซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่เด็กได้สร้างสรรค์
- 8) ควรจัดแสดงผลงานของเด็กทุกคน

เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มอโรและแอนเดอร์สัน (Moreau and Anderson, 1984) เห็นว่าโปรแกรมการศึกษาศิลปะเป็นรายบุคคล จะเป็นผลดีต่อเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเพราะครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดวางโปรแกรมเอง ซึ่งโปรแกรมจะขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนความต้องการ ทักษะ และความสนใจ โดยครูจะเป็นผู้ตัดสินใจเลือกจะจัดโปรแกรมแบบใด ใช้เครื่องมืออะไร สิ่งแวดล้อมอย่างไร จึงจะเหมาะกับสภาพของเด็ก แต่โปรแกรมที่จัดเฉพาะนี้อาจเกิดปัญหากับผู้เรียนได้ เนื่องจากศิลปะที่จัดให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอย่างเหมาะสมกับกลุ่มหนึ่งอาจไม่เหมาะสมกับความต้องการและการฝึกทักษะในอีกกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นแต่ละโปรแกรมจะกำหนดวิธีการสอนและคำนึงถึงทักษะพื้นฐานของเด็กเพื่อช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาการในทักษะทุกคนต่อไป

จะเห็นว่า การจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้นจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะที่เป็นพื้นฐานของการเรียนรู้และผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมากสำหรับเด็กก็คือ ครู และกระบวนการจัดกิจกรรมศิลปะ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ความพร้อมของทักษะพื้นฐาน และความแตกต่างของบุคคล จึงจะช่วยให้การจัดกิจกรรมศิลปะประสบผลสำเร็จและสามารถพัฒนาทักษะเกี่ยวกับกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กได้